

Mijn naam is Petra Prins en ik ben de moeder van 2 zoons: Maxim van 9 jaar en Dannick van 4 jaar. Tot zover niets bijzonders. Echter onze oudste zoon Maxim heeft PDD-NOS (een autistische stoornis) en ADHD. Zonder heel veel structuur en sturing redt hij het niet in het dagelijks leven. Op zijn reguliere school krijgt hij die structuur en sturing door diverse begeleiders, die worden bekostigd uit zijn "rugzak". Wij als ouders, maar zeker Maxim zelf, zijn heel blij dat hij hierdoor naar een gewone school kan. Zo heeft hij een zo normaal mogelijk leven, dat hem voorbereidt op een het leven in de "gewone" maatschappij. Maxim is cognitief sterk. Hij zit nu in groep 6. Hoogstwaarschijnlijk nog anderhalf jaar dus en dan moeten we een vervolgschool voor hem kiezen. Voor ouders van "normale" kinderen nog ver weg. Maar voor ons is het noodzakelijk om verder vooruit te kijken. Want het kost helaas veel tijd en moeite om uit te zoeken wat de mogelijkheden zijn voor hem in het voortgezet onderwijs.

Twee jaar geleden ben ik vrijwilliger geworden bij de vereniging Balans, bij u ook wel bekend als landelijke ouderorganisatie. De vrijwilligers van Balans werken echter meer op regionaal niveau. Ik ben in onze regio groot Amsterdam voorzitter van de werkgroep onderwijs. In die functie kreeg ik veel reacties van ouders van "speciale" kinderen in onze regio, die met dezelfde zorgen zitten over het voortgezet onderwijs van hun kind. Er is namelijk beperkt speciaal onderwijs voorhanden, en dan voornamelijk op VMBO niveau. En de zorg aan zorgleerlingen in het regulier voortgezet onderwijs is zo mogelijk nóg beperkter. Passend onderwijs heeft geen prioriteit voor veel schoolbesturen. En datgene wat er wel geregeld is, wordt bijvoorbeeld niet voldoende bovenschools gecoördineerd. Daardoor is er veel versnippering en veel onduidelijkheid.

"Dat móet toch beter kunnen" werd het doel dat ik met de werkgroep wilde gaan nastreven. Na de nodige research kwam ik erachter dat Balans vrijwilligers in de regio Zwolle, gesprekspartner zijn geweest bij het opzetten van het succesvolle zogenaamde 2-sporen onderwijs. Spoor 1 houdt kort gezegd in, dat op reguliere scholen, zorgleerlingen de mogelijkheid hebben om in een aparte ruimte te worden opgevangen. Hier kunnen ze terecht voor (ambulante) begeleidingsuren, huiswerk, bijles, maar vooral ook als ze vastlopen in de les. In deze ruimte is dan altijd een leerlingbegeleider of mentor aanwezig. Spoor 2 staat voor speciaal onderwijs. (In de bijgevoegde bijlagen is meer interessante informatie te vinden over het 2-sporen onderwijs)

Geënthousiasmeerd door het artikel besloot ik met een collega een bezoek te brengen aan Zwolle. We hebben daar gesproken met iemand van het OPDC het Lumeijn, die nauw betrokken is bij het implementeren van het spoor 1 onderwijs op diverse scholen in regio. Het initiatief voor het 2-sporenonderwijs is genomen door het samenwerkingsverband. Ook zijn we op één van de(inmiddels al) 10 scholen geweest die al 3 jaar succesvol werkt volgens de spoor 1 methode.

Wat we daar met eigen ogen hebben mogen zien was geweldig! Het is een betrekkelijk eenvoudig toe te passen vorm van passend onderwijs. En de resultaten zijn fantastisch: Van de 65 leerlingen met rugzak heeft men in de afgelopen drie jaar maar 5 leerlingen naar het speciaal onderwijs hoeven doorsturen! Dat aantal ligt in andere regio's veel hoger, zoals u weet. Ook is de schooluitval in die regio één van de laagste van heel Nederland.

Na afloop probeerde ik me voor te stellen hoe het zou zijn als wij, net als de ouders in de regio Zwolle, in deze bevoorrechte positie zouden zitten. Dan heb je keus uit legio scholen die een prachtige vorm van passend onderwijs bieden. En dat is, voor zover ik heb begrepen, wel de doelstelling van de nieuwe plannen voor passend onderwijs, zoals u die samen met uw ministerie heeft ontwikkeld.

Ik zie alleen helaas dat de praktijk anders werkt. Enerzijds leggen veel scholen, zo ook in onze eigen regio, nu geen prioriteit bij passend onderwijs, ook al krijgen ze straks een zorgplicht. Ze zijn daardoor niet goed voorbereid. En er bestaat straks ondanks die zorgplicht nog steeds een mogelijkheid om leerlingen door te schuiven, zodat scholen zelf niet het risico lopen het stigma “zorgschool” te krijgen, waar ze zo bang voor zijn. Bovendien wordt in de plannen veel gesproken over de eigen verantwoording die scholen en samenwerkingsverbanden hebben in het geheel. Helaas zullen vele scholen die verantwoording niet serieus genoeg nemen: het wordt ze namelijk opgelegd en het is dus geen zelf opgestelde ideologie om met bezieling voor leerlingen te zorgen.

En anderzijds, als scholen wel goede zorg willen bieden, missen ze de concrete voorbeelden die goed werken in de praktijk. Er is, óók bovenscholts, te weinig kennis voorhanden hoe je nou met zorgleerlingen om moet gaan. Er simpelweg vanuit gaan dat de samenwerkingsverbanden automatisch over de expertise beschikken is irreal. Gevolg is dus nog veel onduidelijkheid door kennisgebrek voor scholen. En daarom is er ook voor ouders en leerlingen onduidelijkheid over welke school welke zorg biedt.

Met de werkgroep heb ik geprobeerd het werk van het OPDC Zwolle hier in de regio onder de aandacht te brengen. Maar het valt niet mee een luisterend oor te vinden bij de scholen. Ze doen het liever op hun eigen manier, waarvan niet bekend is of die werkt. En blijkt hun manier toch niet te werken, dan zijn daar de -als proefkonijn gebruikte- leerlingen de dupe van met alle gevolgen van dien.

Daarom zou het zo mooi zijn als in uw plannen, aan de dagelijkse praktijk meer concrete inhoud kan worden gegeven. En dat er veel minder vrijblijvendheid is over de concrete invulling van de plannen.

Initiatieven zoals die van het samenwerkingsverband in de regio Zwolle zijn helaas schaars. Maar ze werken wel. Heel goed zelfs. Zelfs zo goed, dat andere regio's hiervan ook zouden moeten kunnen profiteren.

Laat scholen alstublieft zien hoe het moet en ook kan. Ze zelf de verantwoording geven en laten zweven, berokkent de zorgkinderen absoluut schade. Leerlingen zijn dan straks overgeleverd aan willekeurige docenten die geen flauw idee hebben hoe ze om moeten gaan met de zorgkinderen. En scholen zelf het wiel opnieuw laten uitvinden is onnodig en duur.

Hoe komen scholen dan aan de juiste kennis? Niet alle samenwerkingsverbanden hebben de juiste expertise. Het zou zo mooi zijn als de samenwerkingsverbanden geadviseerd zouden kunnen worden door expertiseteams, die kennis vergaren van verschillende, goed werkende initiatieven, die zich al hebben bewezen, zoals die van Zwolle. Bestaande experts uit bijvoorbeeld de huidige REC's, zouden deze taak op zich kunnen nemen. Zo gaat hun kennis

niet verloren, raken goede ideeën niet versnipperd en hebben meerdere scholen hier baat bij.

Het invoeren van het nieuwe passend onderwijs is een behoorlijke ingreep in de zorg voor kinderen. Vooral bij de invoering van de nieuwe plannen en het geleidelijk afschaffen van de rugzakken, vrees ik overgangsproblemen en een vacuüm aan juiste zorg op scholen.

Maxim zal in die periode een school moeten kiezen. En hij is zeker niet de enige. Ik hoop van harte dat er ruimte komt voor dringend en gedegen advies aan scholen over een passende praktische invulling in de dagelijkse lessen. Anders is de kans groot dat Maxim, tot zijn grote teleurstelling, niet naar een reguliere school kan, omdat hij daar dan verdrinkt door een gebrek aan sturing en structuur. We hebben dan geen andere keus dan toch naar het speciaal onderwijs te gaan.

Ik hoop dat u dat ook met me eens bent na het lezen van deze brief en bijgaand verslag over 2-sporen onderwijs. Ik denk echt dat het nieuwe passend onderwijs zo een groter succes kan worden.

Overigens spreek ik, voor alle duidelijkheid, op eigen titel en niet namens de landelijke vereniging Balans. (Hoewel Balans Landelijk wel op de hoogte is van, en enthousiast is over het project in de regio Zwolle, zoals u kunt lezen in het artikel uit het Balans Magazine van februari 2011) Ik ben echter door mijn werk voor Balans en door mijn eigen zoon ervaringsdeskundig geworden.

2 sporen onderwijs

Het 2-sporen onderwijs is ontwikkeld door het OPDC het Lumeijn in Zwolle. Het Lumeijn is een stichting en is mede ontstaan uit een samenwerkingsverband van diverse scholen voor voortgezet onderwijs in de regio Zwolle. Dit samenwerkingsverband, dat bestaat uit schoolbesturen, zag dat er behoefte was aan passend onderwijs op het voortgezet onderwijs en met name op HAVO/VWO niveau. Deze behoefte kon toen nog niet in worden voorzien. Dat betekende in de praktijk dat leerlingen, die wel konden presteren op HAVO/VWO niveau, niet op hun eigen niveau een diploma konden behalen.

Met dat uitgangspunt is men om de tafel gegaan. Schoolbesturen hebben toen in samenspraak met ouders, die vertegenwoordigd werden door Balans regio Zwolle Salland, en experts op het gebied van orthopedagogiek en passend onderwijs, het zogenaamde 2 sporen onderwijs ontwikkeld.

Dit 2-sporen onderwijs is geen aparte klas zoals bijvoorbeeld een autiklas. Spoor 1 is een vorm van passend onderwijs, die geïntegreerd is in het regulier onderwijs. Spoor 2 is een vorm van speciaal onderwijs voor leerlingen die het uiteindelijk toch niet redden in spoor 1.

Wat houdt het spoor 1 dan precies in?

Scholen die spoor 1 onderwijs aanbieden, hebben een aparte ruimte vrijgemaakt, de zogenaamde zorgruimte, binnen, naast of dicht in de buurt van de school. Daar kunnen leerlingen dagelijks tijdelijk worden opgevangen om bijvoorbeeld een time-out te nemen als ze vastlopen in de reguliere lessen. Ook wordt de zorgruimte gebruikt voor de ambulante begeleiding die leerlingen met een LGF (Leerlinggebonden Financiering of “rugzak”) nodig hebben. Maar het is bijvoorbeeld ook mogelijk om proefwerken in de zorgruimte te maken of het huiswerk. Het is een ruimte die een rustige huiselijk sfeer uit moet ademen. De werkruimtes zijn prikkelarm.

Voor elke zorgleerling worden aparte afspraken gemaakt. In deze afspraken wordt bepaald wanneer, hoe vaak en waarvoor ze terecht kunnen in de zorgruimte. Het passend onderwijs is op die manier dus maatwerk.

Doordat dit initiatief is genomen door het samenwerkingsverband van verschillende scholen, was het mogelijk dat meerdere scholen tegelijk een dergelijke onderwijsvorm aan gingen bieden.

Eén school heeft een twee jaar durende pilot gevolgd. De pilot slaagde en trok daarmee de overige scholen uit het samenwerkingsverband over de streep. Zij konden van daaruit gezamenlijk het goede voorbeeld volgen. Op die manier liep geen enkele school het risico om specifiek als “zorgschool” bestempeld te worden. Op dit moment zijn er 10 scholen in de regio Zwolle die het spoor 1 onderwijs uitvoeren. En inmiddels behoort het percentage schooluitval in deze regio tot de laagste van heel Nederland. Dit is mede te danken aan de inzet van het Lumeijn.

Scholen kregen voor het opzetten van het spoor 1 onderwijs advies uit de expertise van het OPDC het Lumeijn. Tevens kregen zij 2 jaar lang een orthopedagoog ter beschikking, die hielp met het opzetten van de zorgstructuur. Deze orthopedagoog werd gedurende die 2 jaar bekostigd door het samenwerkingsverband, dat geld had vrijgemaakt voor de uitvoering van het 2-sporen beleid. Een klein deel van de kosten van het opzetten van het project, werden betaald uit overheidssubsidie.

De kosten voor de zorgruimte en het bijbehorende personeel worden voornamelijk betaald uit de verschillende rugzakken van de verschillende leerlingen met LGF indicatie. Onderstaande voordelen laten onder andere zien dat bij deze onderwijsvorm veel minder verspilling van de rugzakgelden optreedt.

Grootste voordelen van deze zorgstructuur:

- Door hun beperking worden zorgkinderen vaak onterecht op een te laag niveau ingeschat. In regulier onderwijs zijn er niet voldoende middelen en is er niet voldoende tijd om deze leerlingen voldoende te begeleiden. Leerlingen met een specifieke zorgvraag op HAVO/VWO-niveau kunnen door het 2 sporen onderwijs toch op hun eigen niveau een diploma halen.
- Docenten worden ontlast: leerlingen die veel aandacht vragen in de klas kunnen terecht in de zorgruimte.
- Docenten hebben ten alle tijden expertise ter beschikking. Als ze met een vraag over een leerling zitten, kunnen ze die neerleggen bij iemand van het zorgteam. Het zorgteam kan daar gelijk op inspringen en in overleg een oplossing voor bedenken.
- Leerlingen die vastlopen hebben een vangnet, duidelijkheid en structuur. Dit heeft tevens een preventieve functie: leerlingen weten dat ze in de zorgruimte terecht kunnen en dit geeft geruststelling. Daardoor zullen ze minder snel overlopen/vastlopen.
- De structuur is voor ouders ook duidelijk. Ook zij hebben een vast aanspreekpunt. Bovendien kunnen ze bepaalde zaken die thuis voor problemen zorgen, zoals bijvoorbeeld huiswerk planning en begeleiding, met school overleggen en (deels) aan school overlaten. Ouders worden daarmee ontlast.
- Voor de ambulante begeleiding gaat er geen tijd meer verloren aan reistijd. De ambulante begeleider is voor alle ambulante zorguren op school aanwezig en hoeft niet tussen scholen te pendelen. Ook de verslaglegging gebeurt op de school zelf.
- De ambulante begeleiding is minder versnipperd en kan door 1 of hooguit 2 personen gebeuren. Dat geeft duidelijkheid voor iedereen: Bekende gezichten en vaste aanspreekpunten.
- Een orgaan als het Lumeijn zorgt voor expertise op meerdere gebieden. Als een school 1 orthopedagoog in dienst heeft, raakt de kennis van die persoon op een gegeven moment opgedroogd. De diversiteit aan orthopedagogen, die door het Lumeijn ter beschikking kunnen worden gesteld, kunnen voor verschillende problematieken worden ingezet.
- Door de kennis van het Lumeijn kunnen de hulpverleningslijnen kort gehouden worden. Ouders, leerkrachten en scholen hoeven daarom niet lang te zoeken naar de juiste hulp zoals bijvoorbeeld een diagnostisch centrum of huiswerkbegeleider.

Spoor 1 onderwijs in de praktijk

Een voorbeeld van een school die het spoor 1 onderwijs succesvol heeft toegepast, is de van der Capellen scholengemeenschap in Zwolle. Dit is een school voor VMBO, HAVO en VWO en heeft 1.400 leerlingen.

Hun zorgruimte heet “de Villa”. De Villa is een voormalige conciërge woning. Deze is omgebouwd om als zorgruimte optimaal gebruikt te worden. Zo zijn in de gemeenschappelijke ruimte beneden werkruimtes geplaatst, waar leerlingen prikkelarm en eventueel met hoofdtelefoon, hun schoolwerk kunnen maken. De keuken is behouden gebleven en in het midden van de gemeenschappelijke ruimte is een grote tafel geplaatst. Dit om vooral een huiselijke omgeving te creëren waar de kinderen zich prettig voelen en daarom graag komen. Op de eerste verdieping is een ontspanningsruimte en is de badkamer omgebouwd en vervangen door nog een werkruimte. Ook het kantoor van het personeel is hier gesitueerd.

In de zorgruimte is tijdens schooluren altijd bezetting. Die bezetting bestaat uit: een deel een ambulante begeleider, een deel een leerlingbegeleider en een deel een orthopedagoog. De zorgcoördinator leidt het geheel in goede banen.

Zodra een docent in de klas problemen ervaart met een leerling, kan hij het zorgformulier invullen. Dit formulier wordt bekeken door de zorgcoördinator. Die inventariseert welke hulp kan worden ingezet. Meestal volgt dan een observatie van de leerling en gesprekken met de leerling en indien nodig met de ouders. Als er behoefte aan is, kan de leerling worden opgevangen in de villa. Dit kan ook zonder LGF. Indien nodig volgt dan een doorverwijzing naar een diagnostische instantie. Soms is tijdelijke opvang voldoende om een leerling weer op weg te helpen.

Leerlingen die speciale zorg nodig hebben krijgen van de zorgcoördinator een pas waarop staat wat ze kunnen, niet zo goed kunnen en nodig hebben. Deze pas kan aan elke docent getoond worden. Die weet dan op zijn beurt gelijk wat van hem of haar wordt verwacht.

Momenteel wordt de Villa bekostigd door de 31 rugzakleerlingen die de school heeft. Het grootste deel van deze rugzakleerlingen volgt onderwijs op HAVO of VWO niveau. Circa 60 leerlingen maken met wisselende regelmaat gebruik van de Villa. Dat betekent dus dat ook niet rugzakleerlingen van de Villa gebruik mogen maken.

De afgelopen drie jaar zijn er circa 65 leerlingen met een LGF in de Villa opgevangen. Het aantal kinderen dat uiteindelijk toch moest doorstromen naar spoor 2 was slechts 5. Dat is het beste bewijs dat deze aanpak werkt.

De leerlingen ervaren de villa zoals het bedoeld is: als rustpunt. Soms zijn er wel 10 leerlingen tegelijk aan het werk in de villa, maar dan kun je er toch een speld horen vallen. Ondanks het feit dat onder hen ook veel ADHD-ers zijn.

Het zorgpersoneel van de van der Capellen scholengemeenschap heeft ervaren dat het vrij eenvoudig is om het spoor 1 onderwijs op te zetten. Als er een ruimte beschikbaar is die als zorgruimte kan worden gebruikt, kan het spoor 1 onderwijs worden gerealiseerd. Deze ruimte kan ook een lokaal zijn of welke andere ruimte dan ook. De personele bezetting kan worden ingevuld door bijvoorbeeld een leerlingbegeleider en een ambulante begeleider. De kosten kunnen vervolgens door de gezamenlijke LGF-en worden gedekt.

De belangrijkste voorwaarde is dat de school in het zorgbeleid de leerling centraal stelt.

Spoor 2

Spoor 2 onderwijs dient als vangnet voor leerlingen die het toch niet redden in het spoor 1 onderwijs. Als de zorg op het reguliere onderwijs goed geregeld is, dan zijn er maar een beperkt aantal spoor 2 plaatsen nodig. Spoor 2 is bedoeld voor leerlingen met een complexere hulpvraag. Het Deltion SprintLyceum voert deze hulpvraag uit in samenwerking met ondersteunende instanties zoals de Ambelt en ook het OPDC. Het komt neer op speciaal onderwijs op het niveau HAVO/VWO. Zo is het ook mogelijk voor leerlingen met ernstiger leer- en of gedragsstoornissen om een diploma te behalen op hun eigen niveau.

Rebound

Het OPDC verzorgt ook rebound. Dat is een tijdelijke vorm van onderwijs voor leerlingen die om wat voor reden dan ook vast zijn gelopen in het reguliere onderwijs. Zij krijgen daar de kans om alsnog hun opleiding af te maken met de hulp die ze daarvoor nodig hebben. Daarbij wordt een beroep gedaan op hun eigen verantwoordelijkheid om een diploma te behalen. Met andere woorden: de leerling moet het zelf willen.

Conclusie

Concluderend kun je zeggen dat het samenwerkingsverband ervoor heeft gezorgd dat in de regio Zwolle, passend onderwijs echt vorm heeft gekregen zoals het bedoeld is. Leerlingen die in staat zijn om een diploma te behalen, krijgen alle mogelijkheden, kansen en begeleiding om dit op hun eigen niveau te doen, ondanks omstandigheden die dit bemoeilijken. Daarbij worden de mogelijkheden van het kind centraal gesteld met als doel het behalen van een diploma op het eigen niveau.